

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SESO THO PUO YA TLATSETSO YA BOBEDI (SAL)

PAMPIRI YA BORARO (P3)

2023

TATAISO YA HO TSHWAYA

MATSHWAO: 80

Tataiso ena ya ho tshwaya e na le maqephe a 8.

KAROLO YA A: MOQOQO**POTSO YA 1**

1.1 Baithuti ba na le ditokelo.

Mohlalobuwa a hlalose/phete ka ditokelo tsa baithuti.

- Dikahare di hlake hore ke ditokelo dife tseo baithuti ba nang le tsona.
- Mohlahlobuwa a hlakise ka mehlala e bontshang ditokelo tsa baithuti. **[40]**

1.2 Ho fallela sebakeng se setjha.

Mohlalobuwa a hlalose/phete ka ho fallela sebakeng se setjha.

Mohlalobuwa a hlalose mabaka a neng a ba qosa ho fallela sebakeng se setjha.

- A name ka ditlhophiso tsa sepalangwang seo se ba fihlitseng sebakeng se setjha.
- Mohlahlobuwa a ka boela a hlalosa/pheta sebaka seo ba falletseng ho sona. **[40]**

1.3 Ha re hlomphaneng.

- Mohlahlobuwa a hlalose/phete ka ho hlomphana.
- A fane ka mabaka a etsang hore a re batho ba hlomphane.
- A ka hlalosa/pheta ka mokgwa oo batho ba ka hlomphanang ka ona. **[40]**

1.4 Motho ya ikahetseng bophelo bo botle eo ke mo tsebang.

- Moithuti a hlalose/phete ka motho eo a mo tsebang ya ikahetseng bophelo bo botle ya qadileng a se na letho ho fihlela ho moo a le teng kajeno.
- A hlalose/phete tse etsang hore a re motho eo o ikahetse bophelo bo botle. **[40]**

1.5 – **Ditshwantsho**

1.8

Dikahare tsa moqoqo di laolwa ke mehopolo ya sehlooho ya boiqapelo ba mohlalobuwa ka mong. Moqoqo o ngolwa ka lehlakore lefe kapa lefe. **[40]**

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 40

SESOOTHO PUO YA TLATSETSO YA BOBEDI (SAL)

ELA TLHOKO: Matshwao a 0-40 a abiliwe ho ya ka ditlhaloso tse arotsweng ka dikgato tse 5.

Lekgetheng la pele, tlhaloso ya boiphihlelo e arotswa HABEDI ho hlalisa boemo bo hodimo le bo tlase; boemo bo bong le bo bong bo na le tlhaloso ya bona.

	Phihlelo e babatseheng 22-24	Phihlelo e supang bokgoni 18	Phihlelo e mahareng 12-16	Phihlelo ya motheo feela 7-11	Phihlelo e haeilang 0-6
Makgetha a ho lekanyetsa DIKAHARE LE MORALO Nehelano ya sehlooho: thophiso ya mehopollo le dintlha, kelohloko ya baamohedi ba ditaba, maikemisetsa le maemo.	-Nehelano e babatseheng ho feta tebello e tiwaelihlang -Mehopollo e bontshang bohiale, e phepetsang monahano, ebile e sutsitse -O hlophisitse le ho hokeliwa ka boqhetseke, ho kenyeleditse selelekela, mmele le qetelo	-Nehelano e ntle haholo -Mehopollo ke e loketseng ebile e kgahlisa ka bottalo le bopaki ba nehelano e butswitseng -O hlophisitse le ho hokeliwa hantle haholo ho kenyeleditse selelekela, mmele le qetelo	-Nehelano e kgotsofatsang -Mehopollo e monahane le ho kgodisa ka tsela e amohelang -O hlophisitse le ho monahana ka tsela e amohelang ho kenyeleditse selelekela, mmele le qetelo.	-Nehelano e monahane mona le mane -Mehopollo ke e sa hlakang ebile e se ya boiqapelo -Ho na le bopaki bo fokolang ba thophiso le monahano ya mosebetsi hokela.	-Nehelano e tswile lekoteng hohang -Mehopollo ke e sa tsepamang, e dubakaneng -Ha e utlwahale mme mehopollo e a phetakakwa -Ha e a hlophiswa le hona ho hokela.
Matshwao a 24	19-21 -Nehelano e tswileng matsoho leha e haeliwa ke matshwao a boqhetseke ba moqoqo o babatseheng -Mehopollo e suitsitseng ebile e bontsha boiphihlelo bo hodimo -O hlophisitse le ho hokeliwa ka bonono ho kenyeleditse selelekela, mmele le qetelo	17 -Nehelano e radiiwe hantle -Mehopollo ke e loketseng, mme e thahasellisang -O hlophisitse le ho hokeliwa hantle ho kenyeleditse selelekela, mmele le qetelo			
PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO Sehalo, rejiseta, setaele, tlotlontswa ke tse lokelang sepho/tshusumetso le maemo; Kgetho ya mantswa Tshebediso ya puo le tlwaelo, matshwao a ho bala le mopeleto.	10-12 -Sehalo, rejiseta, setaele le tlotlontswa di loketse sepho, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo ka tsela e babatseheng -Tshebediso ya puo e bontsha boitshupo mme e tswile matsoho - Sehalo se kgahlisang ebile se le matla -O batla o hloka diphoso tsa melao ya puo le tsa mopeleto -O radiiwe ka boqhetseke bo hlollang	8-9 -Sehalo, rejiseta, setaele le tlotlontswa di loketse sepho, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo ka bottalo -Tshebediso ya puo e matla mme ho sebeditswe sehala se loketseng boholo ba nako -Bohlo ba mosebetsi ha o na diphoso tsa melao ya puo le mopeleto -O radiiwe hantle haholo	6-7 -Sehalo, rejiseta, setaele le tlotlontswa di loketse sepho, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo lokileng bakeng sa ho fetisa moelelo -Puo ya bonono e sebeditswe ho matlafatsa dikahare	4-5 -Sehalo, rejiseta, setaele le tlotlontswa ha di a lokela sepho, baamohedi ba ditaba hammohe le maemo -Tshebediso ya puo ke ya motheo feela -Sehalo le kgetho ya mantswa ke tse sa lokelang -Tlotlontswa e haeilang haholo	0-3 -Tshebediso ya puo ha e utlwisesehe -Sehalo, rejiseta, setaele le tlotlontswa ha di a lokela baamohedi ba ditaba, sepho le maemo -Tlotlontswa e haeilang ho feta tekanyo hoo nehelano e sa utlwiseseheng
Matshwao a 12	4	3	2	1	0
SEBOPEHO Makgetha a tema: popeho ya dipolelo le kgodiso ya diratswana le bolelele bo hlokehang.	33-40 -Kgodiso ya sehlooho ke e babatseheng -Dintlha tse phethahetseng ka bottalo -Dipolelo le diratswana di bopiliwe ka tsela e babatseheng	28-30 -Kgodiso ya dintlha ke e utlwisesehang, mme e hodisang sehlooho -O monahane -Dipolelo le diratswana di a utlwisesehang ebile di tswakiliwe	20-25 -Dintlha tse loketseng di a hodiswa -Dipolelo le diratswana di bopiliwe hantle -Moqoqo o na le moelelo	12-17 -Dintlha tse it seng di a utlwahala -Dipolelo le diratswana di na le diposo -Moqoqo o nse o na le moelelo o itseng	0-9 -Dintlha tse hlokehang di a haella -Dipolelo le diratswana di fosahetse -Moqoqo ha o na moelelo
Matshwao a 4					
MATSHWAO					

Makgetha a ho lekanyetsa	Matshwao	Senotlolo
Dikahare le moralo	24	DM =
Puo, setaele le ho hlaola diphoso	12	PSH =
Sebopeho	4	Seb =
Matshwao ohle	40	

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE TELELE**POTSO YA 2****2.1 LENGOLO LA SETSWALLE**

Mohlahlobuwa a hlalose/phete se etsahetseng hore motjhini o kutang jwang o robehe.

A hlakise hantle hore o kopa tshwarelo ebile o ikemiseditse ho o lefa kapa ho o lokisa.

Sebopeho

- Aterese ya mongodi e ngolwe hodimo letsohong le letona mme e ngolwe ka sebopeho sa boloko.
- Ho se sebediswe matshwao a puo, ntle leha ho na le dikgutsufatso.
- Tlasa aterese ho tlole mola ebe ho ngolwa mohla oo lengolo le ngolwang ka ona.
- Ho latele tumedisio (e bontshe kamano le ya ngollwang, ho hlake hore ke moahisane), ha ho letshwao la puo le sebediswang.
- Mmele o ngolwe ka diratswana: ho be le selelekela mme ho latele diratswana tse ding tse jereng ditaba. Qetello e be e kgutshwane mme e phethele ditaba ka tsela e utlwahalang ho itshetlehlwe feela kamanong ya mongollwa le ya ngolang.
- Sepheo sa ho ngola se utlwahale, se hlalose ho kopa tshwarelo.

[20]**2.2 LENGOLO LA SEMMUSO**

Mohlahlobuwa o ngolla moeletsi wa sekolo lengolo ho kopa thuso ka kgetho ya lekala leo a ka le latelang selomong sa 2024.

Sebopeho

- Lengolo lena le na le aterese tse pedi (ya mongodi le ya mongollwa)
- Aterese ya mongodi e ngolwe hodimo ka letsohong le letona, e ngolwe ka sebopeho sa boloko.
- Tlasa aterese ya mongodi ho tlole mola ebe ho ngolwa mohla oo lengolo le ngolwang ka wona.
- Ho se sebediswe matshwao a puo, ntle leha ho na le dikgutsufatso.
- Aterese ya mongollwa e ngolwe ka letsohong le letshehadi haufi le mola mme ho qalwe ka maemo a motho eo (j.k Moeletsi)
- Tumedisio e lokela ho bontsha maemo a ya ngollwang (j.k. Monghadi/Mofumahadi/Mofumahatsana).
- Ho latele sehlooho se totobatsang sepheo sa ho ngola.
- Selelekela se totobatse sepheo sa ho ngola.
- Ebe ho latela mmele o hlahiswang ka diratswana.

[20]

2.3 **PUISANO**

- Dikahare di hlakise puisano dipakeng tsa mohlahlobuwa le ngwanabo ya batlang founu e tshwanang le ya motswalle wa hae.
- Ka mehla puisano e ngolwa e le ho puommui.
- Lebitso la sebui le ngolwe letsohong le letshehadi la leqephe, le latelwe ke kgutlopedi.
- Ditlhaloso tsa tlatsetso tse kang maemo a malapa ha a lekane, dilemo tse tlase, dithuto, jj. di hlakiswe.
- Polelo e nngwe le e nngwe e be karabelo ya puo e sa tswa buuwa.
- Sehalo le puo tse sebediswang di tla itshetleha kamanong ya dibui tse buisanang.
- Ho tlole mola pakeng tsa sebui ka seng.

[20]2.4 **TEKOLOBOTJHA****Dikahare:**

- Mohlahlobuwa o lokela ho hlahisa maikutlo ka palekgutshwe e le nngwe feela ya Sesotho ho tseo a di badileng selemong sena.
- A ka fana ka dikgothaletso kapa ho etsa ditshisinyo hodima seo a se badileng.
- E ngolwa ho hlaha ntlhakemong ya mongodi;
- Ntlhakemo ya mongodi e hlahisa mahlakore a mabedi;
- Hangata ho sebediswa dipolelo tse ho lekgathe lekwale;
- Motho ya ngolang tema o lokela ho tshehetsa ntlhakemo ya hae;
- Pheletsong ho hlahiswa maikutlo a ahlolang hodima seo ho ngolwang ka sona.

[20]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B:****20**

KAROLO YA C: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE KGUTSHWANE**POTSO YA 3****3.1 KARETE YA MEMO**

- Dikahare di hlakise letsatsi, sebaka le nako.
- Mohlahlobuwa o lokela ho memela motswalle wa hae lenyalong la ausi wa hae.
- Mabitso a momemi le momemuwa a totobale.
- Dipolelo e be tse kgutshwane tse hlakisang molaetsa.
- Sehalo se laolwa ke mofuta wa karete.

[20]**3.2 BUKATSATSI/DAYARI****Dikahare**

Mohlahlobuwa a ngole ditaba tsa matsatsi a mararo ka diketsahalo tsa sebakeng seo sa meetlo le ditlwaelo tsa Basotho tse etsahetseng matsatsing a phomolo ya dikolo ka paseka selemong sena.

Motshwai a ele tlhoko tse latelang ha a tshwaya:

- Ho ngolwa diketsahalo tsa letsatsi ka leng e le rekoto.
- Letsatsi la mohla tsa ho rekotwang le a ngolwa.
- E ngolwa ho tswa lehlakoreng la mmui.
- Sehalo se laolwa ke mofuta wa tema ena.

[20]**3.3 DITAELO**

- Mohlabuwa a lotomanye disebediswa, mehato le mokgwa wa ho etsa teye.
- Ditaello di lokela ho ngolwa di le ho sekaotaelo temekisong ya tumelo.
- Tatellano e nepahetseng ke ya bohlokwa.
- Bua ka mokgwa o tshwanetsweng ho latelwa nakong eo ho etswang teye.
- Puo e hlakileng ebile e otlohile le sehalo se tsamaellanang le mofuta ona wa tema, di lokela ho sebediswa.

[20]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 20
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80

KAROLO YA B & C: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA TEMA YA KGOKAHANO E TELELE LE E KGUTSHWANE (MATSHWAO A 20)

SESO THO PUO YA TLATSETSO YA BOBEDI (SAL)

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlelo e babatseheng	Phihlelo e supang bokgoni	Phihlelo e mahareng	Phihlelo ya motheo feela	Phihlelo e haellang
DIKAHARE, MORALO LE SEBOPEHO -Nehelano ya sehlooho le mehopollo; -Thophiso ya mehopollo; -Kelohloko ya baamohedi ba ditaba, maikemisetsa le maemo.	10-12 -Nehelano e babatseheng haholo ho feta ditebello tse tswaelehileng -Mehopollo e matla, e butswitseng -Tsebo e batsi ya makgetha a mofuta wa tema -Mosebetsi o tsepame -Mehopollo le dikahare di momahane -Nehelano e manollotswe ka boqheteke mme dintlha tsohle di tshhehetsa sehlooho -Sebopeho ke se nepahetseng ka bottlalo	8-9 -Nehelano e ntle haholo, e bontshang tsebo e ntle ya makgetha a mofuta wa tema -Nehelano e tsepame - ha e kgere -Mehopollo le dikahare di momahane, mme di manollotswe hantle haholo ka dintlha tse tshhehetsang sehlooho -Sebopeho ke se loketseng se nang le dipphoso tse mmalwa haholo	6-7 -Nehelano e lekaneng, e bontshang tsebo ya makgetha a mofuta wa tema -Nehelano ha e a tsepama ka ho phehahala – ho na le ho kgere ho itseng -Mehopollo le dikahare di momahano e lekaneng feela -Ke dintlha tse itseng feela tse tshhehetsang sehlooho -Ka kakaretso, sebopeho se nepahetse leha se na le dipphoso tse itseng	4-5 -Nehelano ya motheo e bontshang tsebo e itseng ya makgetha a mofuta wa tema -Mosebetsi o na le tsepamo e itseng empa o a kgere -Ha se ka dinako tsohle mehopollo le dikahare di momahaneng -Ke dintlha tse mmalwa -Melao ya sebopeho e sebedisitswe ka bohlokoa bo boholo -Kgaello e itseng ya tsa bohlokwa	0-3 -Nehelano e tobatata kgaello ya tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema -Moelelo o nyotobetse ke ho kgere ho hoholo -Mehopollo le dikahare ha di na momahano -Ke dintlha tse mmalwa haholo tse tshhehetsang sehlooho -Ha ho boitekoko ba ho sebedisa melao ya sebopeho
Matshwao a 12					
PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO -Sehalo, rejistara, setaele, maikemisetsa, baamohedi ba ditaba le maemo; -Tshebediso ya puo, tlwaelo ya tshhebediso ya puo, tlwaelo ya maniswe, matshwao a ho bala le mopeleto	7-8 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswa di loketse maikemisetsa, baamohedi ba ditaba le maemo ka ho fetisisa -Melao ya puo e nepahetse ka bottlalo ebile nehelano e bopelihile hantle -E batla e se na dipphoso	5-6 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswa di loketse maikemisetsa, baamohedi ba ditaba le maemo ka bottlalo -Ka kakaretso, melao ya puo e nepahetse ebile e bopelihile hantle -Tlotlontswa e ntle haholo -Mosebetsi boholo ha o na dipphoso.	4 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswa di loketse maikemisetsa, baamohedi ba ditaba le maemo -Mosebetsi o na le dipphoso tse itseng tsa melao ya puo; -Tlotlontswa e lekaneng -Diphoso ha di nyotobetse moelelo.	3 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswa ha di a lokela maikemisetsa, baamohedi ba ditaba le maemo ka bottlalo -Tshebediso ya puo e fosahetse ebile e tletse dipphoso tse ngata -Tlotlontswa e haellang -Moelelo o nyotobetse	0-2 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswa ha di dumellane le maikemisetsa, baamohedi ba ditaba le maemo -Mosebetsi o tletse dipphoso mme o dubakane -Tlotlontswa ha e a lokela sepheo -Moelelo o nyotobetse haholo
matshwao a 8 MATSHWAO	17-20	13-15	10-11	7-8	0-5

SENTLOLO SA HO ABA MATSHWAO:

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare, Moralo le Sebopeho	12	DMS =
Puo le Setaele le ho Hlaola dipphoso	8	PSH =
Matshwao othle	20	

Difuperweng tsa tataiso ena ya ho tshwaya di se sebediswe ntle ho tumello